

**Een financieel beeld van de gemeente Heerhugowaard.
Stresstest, juni 2015**

Inleiding

Dit is de vierde keer dat u de stresstest van de gemeente Heerhugowaard ontvangt. Het is een update van de cijfers zoals deze in 2014 zijn gepresenteerd. Deze stresstest is door de gemeente zelf opgesteld. Daarbij is grotendeels gebruik gemaakt van een door Deloitte verstrekt format.

De berekeningen van de netto schuld zijn aangepast ten opzichte van vorig jaar. De reden is dat aansluiting is gezocht met de berekening zoals is voorgeschreven in het (Besluit begroting en verantwoording) BBV.

Deze stresstest is opgebouwd uit een 13-tal indicatoren en geeft het risicoprofiel aan voor elk van die indicatoren. Van elke indicator wordt weergegeven wat de indicator betekent (definitie) en wat de uitkomst zegt over het risicoprofiel van de gemeente Heerhugowaard. Daarnaast zijn, voor de volledigheid, ook de indicatoren opgenomen waarop de Provincie onze jaarstukken toetst.

Voor het samenstellen van deze stresstest is gebruik gemaakt van de cijfers uit de jaarstukken 2014 (voor vergelijking met de referentiegemeenten) en de cijfers uit de jaarstukken 2010 tot en met 2015 (voor de historische ontwikkeling van de cijfers van de gemeente Heerhugowaard).

In de stresstest is, net als vorig jaar, een vergelijking gemaakt met een vijftal referentiegemeenten, namelijk Doetinchem, Hoogeveen, Kampen, Houten en Veenendaal. De eerste drie gemeenten zijn, toen de stresstest voor de eerste keer werd opgesteld, gekozen vanwege de onderlinge vergelijkbaarheid op parameters die door het Rijk worden gehanteerd om gemeenten in clusters in te delen om ze onderling met elkaar te kunnen vergelijken. Deze gemeenten komen qua inwoneraantal overeen en gemiddeld genomen qua structuurkenmerken (sociale structuur: redelijk, centrumfunctie: sterk). Houten en Veenendaal zijn hieraan toegevoegd, omdat deze gemeenten een soortgelijke ontwikkeling hebben doorgemaakt als de gemeente Heerhugowaard. In structuurkenmerken wijken zij iets af (Houten: sociale structuur goed, Veenendaal: matig).

De stresstest van de gemeente richt zich vooral op de aandachtsgebieden lokale lasten en financiële positie. Er wordt niets gezegd over (de kwaliteit van) het voorzieningenniveau. Het spreekt voor zich dat de hoogte van de lokale lasten en de financiële positie impact kunnen hebben op de keuzes die op het gebied van de voorzieningen worden gemaakt.

Deze stresstest bevat een 13-tal indicatoren. Slechts drie daarvan zijn gebaseerd op een wettelijke grondslag, namelijk:

- Ratio weerstandsvermogen (BBV); niet genormeerd. Hierin bestaan veel vrijheidsgraden.
- EMU-saldo.
- Netto schuld.

Het overall overzicht bevat een indeling met kleuren. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt in het risicoprofiel die de gemeente loopt op verschillende gebieden. Het risicoprofiel is klein, gemiddeld, of groot. Voor de inschatting van het risicoprofiel is ook een vergelijking gemaakt met de referentiegemeenten.

Samenvatting.

Over het algemeen komt uit de stresstest van de gemeente Heerhugowaard een gemiddeld beeld qua risicoprofiel. Dat is niet veel anders dan het beeld dat uit de stresstest 2014 naar voren kwam.

In tabel onderaan deze pagina is op hoofdlijnen de ontwikkeling van een aantal indicatoren opgenomen ten opzichte van voorgaande jaren. Op de kwalificatie van het risicoprofiel heeft dit geen invloed gehad.

Een uitgebreide toelichting is opgenomen bij de hierna opgenomen specificaties.

Bij een aantal indicatoren scoren we nog steeds relatief gunstig (lokale lasten, weerstandsvermogen, voorzieningen, gespaard voor onderhoud). Op de indicator grondexploitaties scoort Heerhugowaard minder gunstig. De risico's zijn groot. Veranderingen in planning, prijs en programma hebben direct impact op de verwachte financiële resultaten voor de grondexploitaties. Daarmee wordt in de berekening van het weerstandsvermogen ook nadrukkelijk rekening gehouden.

Ook op het gebied van begroting scoort Heerhugowaard relatief minder gunstig. Dit heeft te maken met besluitvorming uit het verleden, waarbij ervoor gekozen is om lasten (voor een bepaalde periode) te dekken uit de reserves waardoor de totale reservepositie op termijn afneemt. Overigens is de reservepositie van de gemeente in vergelijking met onze referentiegemeenten nog steeds voldoende.

Heerhugowaard heeft op dit moment nog voldoende buffer om de risico's af te dekken.

In het verleden is een stevig fundament gelegd. Het zeer ongunstige risicoprofiel op de grondexploitaties dwingt de gemeente om deze kritisch te volgen.

	2015	2014	2013	2012	2011
Debt-ratio	64%	67%	66%	64%	61%
Netto schuld	66%	95%	83%	105%	82%
Voorraadquote schulden	43%	59%	47%	70%	61%
Gemiddelde schuld per inwoner HHW	€ 1.969	€ 2.207	€ 2.189	€ 2.370	€ 2.249
Gemiddelde schuld per inwoner Nederland		nb	€ 2.390	€ 2.343	nb
% mva gefinancierd met vreemd vermogen	26%	32%	34%	28%	21%
eigen vermogen per inwoner HHW	€ 1.524	€ 1.389	€ 1.389	€ 1.727	€ 1.815
eigen vermogen per inwoner Nederland		€ 1.727	€ 1.789	€ 1.790	€ 1.875

Overall overzicht

INDICATOR	Zeer Gunstig	Gunstig	Neutraal	Ongunstig	Zeer ongunstig
Lokale lasten					
Weerstandsvermogen					
Schuldpositie					
Aanwending externe financiering					
Reservepositie					
Verhouding activa/reserves					
Voorzieningen					
Gespaard voor onderhoud					
Garantstellingen					
Grondexploitaties					
Niet in exploitatie genomen gronden					
Begroting 2016 - 2019					
EMU-saldo 2016 - 2017					
Risicoprofiel:	Klein		Middel		Groot

Algemene indicatoren.

	Heerhu- gowaard	Hooge- veen	Kampen	Doetin- chem	Houten	Veenen- daal
Aantal inwoners per 31-12-2014	53.554	54.860	51.432	56.484	48.637	63.440
"Groene druk" 2015	43,84%	42,20%	47,15%	38,68%	45,16%	44,89%
"Grijze druk" 2015	27,58%	35,26%	27,85%	32,57%	19,82%	28,28%
Oppervlakte (km ²)	39,99	129,25	161,78	79,66	58,98	19,72
Oppervlakte land (km ²)	38,33	127,55	142,23	79,07	55,15	19,50
Oppervlakte water (km ²)	1,66	1,70	19,55	0,59	3,83	0,22
Lengte wegen (km)	288	503	470	495	309	232
Lokale lasten 2015 (meer.pers.huish.)	626	667	645	691	678	550
Ranglijst Coelo 2015	42	90	64	119	100	5
Aantal mensen per huishouden	2,42	2,32	2,48	2,28	2,52	2,43
Gemiddelde WOZ-waarde (2014)	198.124	158.918	193.652	195.205	259.777	211.581

Groene druk/ grijze druk

Bron: Volksgezondheidszorg.info (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu)

De groene druk is een demografisch begrip dat de verhouding aangeeft tussen het aantal personen van 0-19 jaar en het aantal personen in de zogenaamde 'productieve leeftijdsgroep' van 20-64 jaar.

Gemiddeld is in Nederland de groene druk 38%. De groene druk in Heerhugowaard is 43,5%. Dit is vergelijkbaar met de groene druk in de referentiegemeenten.

Grijze druk is een demografisch begrip dat de verhouding aangeeft tussen het aantal personen van 65 jaar en ouder en het aantal personen in de zogenaamde 'productieve

leeftijdsgroep' van 20-64 jaar. Gemiddeld is in Nederland de grijze druk 29% (2013: 28%). In Heerhugowaard is de grijze druk 27,58% (2014: 26%).

WOZ-waarde

De gemiddelde WOZ-waarde in Nederland op 1 januari 2014 was € 211.000. Daarmee ligt de WOZ-waarde van Heerhugowaard (€ 198.124) iets onder het landelijk gemiddelde. De gemiddelde WOZ-waarde in de regio Alkmaar ligt op € 228.000.

Indicator Lokale lasten – gunstig

Bron: Atlas van de lokale lasten

De indicator lokale lasten geeft de positie van de gemeente ten opzichte van de referentiegemeenten aan op de ranglijst lokale lasten zoals deze jaarlijks door COELO wordt opgesteld.

De gemeente Heerhugowaard stond in 2015 op de 42e plek (2014: 35). De gemeente met de laagste lokale lasten staat op de 1e plaats. Ter indicatie: alleen de gemeente Veenendaal stond lager (5e plek, 2014: 5). De lokale lasten van de gemeente Heerhugowaard bedroegen € 626 (2014: € 605) voor een meerpersoonshuishouden, die van de gemeente Veenendaal € 550 (2014: € 538).

Risicoprofiel

Verantwoordingsjaar 2014	Heerhugowaard	Hoogeveen	Kampen	Doetinchem	Houten	Veenendaal
Weerstandscapaciteit (WC)	21.797.000	28.900.000	22.012.000	28.761.000	2.650.000	26.300.000
Risicoprofiel (RP)	15.153.000	17.800.000	nb	nb	nb	14.200.000
Ratio WC/RP	1,44	1,62	nb	nb	nb	1,85

Verantwoordingsjaar 2014	Heerhugowaard	Hoogeveen	Kampen	Doetinchem	Houten	Veenendaal
Algemene reserve	24.136.000	26.201.000	26.404.000	25.344.000	38.046.999	25.129.000
Bestemmingsreserves	47.894.000	9.425.000	25.058.000	35.431.000	10.405.686	54.860.000
Te bestemmen resultaat	2.069.000	2.723.000	-4.892.000	2.638.000	1.361.821	8.885.000
Totaal	74.099.000	38.349.000	46.570.000	63.413.000	49.814.506	88.874.000
Aantal inwoners per 31-12-2014	53.554	54.860	51.432	56.484	48.637	63.440
Per inwoner	1.384	699	905	1.123	1.024	1.401

Indicator weerstandsvermogen (gunstig)

Het weerstandsvermogen geeft de mate aan, waarin de gemeente in staat is om de nadelige gevolgen van risico's op te vangen zonder dat het beleid moet worden gewijzigd. Het geeft inzicht in de robuustheid van de financiële positie van de gemeente.

De weerstandsratio 2014 bedroeg na besluitvorming over de Reservekeeper 2014 1,44. Bij deze uitkomst hoort een classificatie ruim voldoende. Deze ratio past bij het besluit van de raad van 18 december 2017 om een weerstandsnorm na te streven die ligt tussen de 1,4 en 2,0.

Het beschikbaar weerstandsvermogen bestond in Heerhugowaard tot en met 2014 alleen uit de algemene reserve.

Daarnaast is er ook sprake van indirect weerstandsvermogen (post onvoorzien, onbenutte belastingcapaciteit en bestemmingsreserves die (nog) niet beklemd zijn). Deze mogen worden gebruikt bij de bepaling van de omvang van het beschikbare weerstandsvermogen. Op 26 mei 2015 heeft de raad ingestemd met de nota weerstandsvermogen en risicomanagement 2015.

Uitgangspunten in deze nota zijn:

- Streefwaarde voor het weerstandsvermogen 1,1;
- Bij de berekening van de structurele weerstandscapaciteit wordt ook de onbenutte belastingcapaciteit betrokken;
- Incidentele weerstandscapaciteit (stille reserves en onvoorzien) zijn geen onderdeel van het weerstandsvermogen.

Niet alle referentiegemeenten berekenen de ratio die de beschikbare weerstandscapaciteit ten opzichte van het risico uitdrukt. Daardoor is vergelijking met referentiegemeenten niet goed mogelijk. Ten opzichte van de streefwaarde (1,4 – 2,0) die door de gemeenteraad is vastgesteld is de uitkomst gunstig.

Per inwoner is in Heerhugowaard een bedrag in de reserves van € 1.384 (2013: € 1.384). Dit is hoog ten opzichte van de referentiegemeenten (met uitzondering van Veenendaal), maar is het gevolg van het relatief hoge saldo aan bestemmingsreserves.

Voor het oordeel over de reserves is, net als voorgaande jaren rekening gehouden met het feit dat een gedeelte van de bestemmingsreserves is beklemd (o.a. kapitaallasten grote projecten) en daarmee niet flexibel inzetbaar, vanwege het directe effect op de exploitatie.

Schuldpositie per 31 december 2014

	Kritische norm	Hoogeveen	Kampen	Doetinchem	Houten	Veenendaal	Heerhugowaard			
		2014	2014	2014	2014	2014	2015	2014	2013	2012
Debt Ratio	80%	78%	80%	81%	73%	68%	64%	67%	66%	64%
Netto schuld	130%	64%	79%	102%	110%	81%	66%	95%	83%	105%
Plaats op de ranglijst		nb	nb	nb	nb	nb	nb	nb	nb	nb
Netto schuld per inwoner		1.982	2.581	2.849	2.222	2.317	1.969	2.198	2.169	2.372

**in 2015 is er door de VNG geen overzicht gepresenteerd met financiële kengetallen. Hierdoor is het niet mogelijk om de positie op de ranglijst weer te geven.*

Indicator schuldpositie - neutraal

De debt ratio geeft aan in welke mate de totale activa is gefinancierd met vreemd vermogen en wordt als volgt berekend: (vreemd vermogen lang + vlottende passiva)/ balanstotaal

De debt ratio zegt iets over de mate waarin de gemeente in staat is om aan zijn verplichtingen te kunnen voldoen.

De kritische norm is 80% (bron: VNG, de wondere wereld van de gemeentefinanciën)

Heerhugowaard scoort op deze ratio redelijk stabiel = 64% (jaarstukken 2015, 2014: 67%).

Ten opzichte van de referentiegemeenten scoort Heerhugowaard op de debt-ratio gunstig.

Alleen Veenendaal scoort redelijk vergelijkbaar.

De solvabiliteit van Heerhugowaard is relatief laag. Dit komt omdat de gemeente sinds 2006 relatief veel vreemd vermogen heeft aangetrokken om de investeringen in grondexploitaties te kunnen financieren. Hierdoor is het balanstotaal aanzienlijk gestegen.

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast die de gemeente ten opzichte van de eigen middelen heeft. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

De schuld die bij de jaarrekening 2014 nog rond de 96% lag daalt in de jaarrekening met 26% en komt uit rond de 70%.

De verbetering van de netto schuldquote wordt door een tweetal oorzaken positief beïnvloed. Aan de ene kant zijn de netto schulden met € 21 miljoen afgenomen, dit onder andere de aflossing van een kasgeldlening van € 12 miljoen, en is het begrotingstotaal als gevolg van de invoering van de drie decentralisaties met ruim € 23 miljoen toegenomen.

Het huidige beleid is echter om deze schuldenlast zo snel als mogelijk om laag te brengen. De eerste concrete actie die de gemeente heeft genomen is door een fixelening van € 20 miljoen in 2015 te herfinancieren met een lineaire lening met een looptijd van 5 jaar. De verwachting is dat de netto schuldquote hierdoor de komende jaren aanzienlijk zal dalen.

Kritische grens netto schuldquote: 130% (bron: VNG, de wondere wereld van de gemeentefinanciën)

De VNG geeft aan dat bij een score van meer dan 90 % voorzichtigheid is geboden. Een score van minder dan 50 % is gunstig. Heerhugowaard heeft een score van 67%, niet goed en niet slecht.

De gemeente Heerhugowaard heeft ultimo 2015 een 8-tal langlopende leningen lopen met een looptijd tussen 5 jaar (tot 2020) en 30 jaar (tot 2037). Daarnaast is een kasgeldlening afgesloten. Op de langlopende leningen (> 20 jaar) en de in 2015 nieuw afgesloten lening vindt een jaarlijkse aflossing plaats. Met uitzondering van de lening die is afgesloten voor een periode van 30 jaar zijn alle leningen afgelost aan het einde van de looptijd van de grondexploitaties (2030). De belangrijkste grondcomplexen hebben looptijden tot 2023, 2025 en 2030. Zie ook rente eigen financieringsmiddelen.

Reserves

Indicator reservepositie - gunstig

Het eigen vermogen is in periode 2010 – 2015 met € 16 mln afgenomen. De belangrijkste reden hiervan ligt in jaarstukken 2013 (-/- € 14,7 mln). Het nadelig rekeningresultaat van € 9,8 miljoen als gevolg van de afwaardering van de grondexploitaties heeft een grotere afname van de reserves dan in andere jaren tot gevolg gehad.

Het gemiddeld eigen vermogen per inwoner in Nederland bedraagt ultimo 2014 € 1.727 (2013: € 1.789) (bron: Statline)

Het eigen vermogen per inwoner Heerhugowaard bedraagt ultimo 2014 € 1.384 (ultimo 2013 € 1.389). Daarmee is het gemiddeld eigen vermogen per inwoner, net als vorig jaar, onder landelijk gemiddelde. Dit is het gemiddelde van alle gemeenten (in de grootteklasse tot 5.000 inwoners en groter dan 250.000 inwoners). In onderstaande tabel is de ontwikkeling van het eigen vermogen naar grootteklasse opgenomen.

Eigen vermogen per inwoner per grootteklasse:	2009	2010	2011	2012	2013	2014
< 5.000 inwoners	€ 2.648	€ 2.785	€ 2.764	€ 2.835	€ 2.838	€ 2.714
5.000-10.000 inwoners	€ 1.511	€ 1.404	€ 1.503	€ 1.434	€ 1.524	€ 1.369
10.000-20.000 inwoners	€ 1.656	€ 1.559	€ 1.546	€ 1.499	€ 1.474	€ 1.431
20.000-50.000 inwoners	€ 1.521	€ 1.443	€ 1.366	€ 1.284	€ 1.246	€ 1.188
50.000-100.000 inwoners	€ 1.538	€ 1.427	€ 1.316	€ 1.228	€ 1.178	€ 1.093
100.000-150.000 inwoners	€ 2.113	€ 2.014	€ 2.180	€ 1.975	€ 1.906	€ 1.929
150.000 - 250.000 inwoners	€ 1.941	€ 1.728	€ 1.493	€ 1.297	€ 1.272	€ 1.182
> 250.000 inwoners	€ 4.953	€ 4.512	€ 4.469	€ 4.420	€ 4.659	€ 4.594

Ten opzichte van de referentiegemeenten als ten opzichte van de gemeenten in dezelfde grootteklasse scoort Heerhugowaard echter gunstig.

De indicator eigen vermogen in % van de balans drukt uit welk gedeelte van de bezittingen is gefinancierd met vreemd vermogen.

Het percentage is van 2010 tot en met 2015 afgenomen van 41% naar 36%.

Op zich is dit een minder gunstige ontwikkeling. Er is meer bezit met vreemd vermogen gefinancierd. Echter de daling van de ratio is vooral het gevolg van het aantrekken van leningen ten behoeve van financiering van de grondexploitaties (voorraadquote). Hierdoor is het balanstotaal toegenomen van € 198 mln. ultimo 2008 naar € 225 mln. ultimo 2014, terwijl het eigen vermogen is afgenomen (van € 103 mln. naar € 81 mln.).

	Bedragen x € 1000					
Heerhugowaard	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Algemene reserve	21.628	24.136	20.175	19.534	17.168	22.331
Bestemmingsreserve	48.503	47.894	66.076	70.516	73.788	77.506
Resultaat na bestemming	11.454	2.069	-9.763	1.324	4.349	-3.690
Totaal eigen vermogen	81.585	74.099	76.488	91.374	95.305	96.147
Balanstotaal	224.885	226.968	227.317	255.726	241.474	235.694
Totaal exploitatie (incl. storting reserves) – incl. mutatie grondbedrijf	162.241	147.374	164.356	131.804	159.062	178.379
Totaal exploitatie (incl. storting reserves) – excl. mutatie grondbedrijf	147.289	132.422	122.271	109.288	114.424	123.252
Eigen vermogen in % van balans	36%	33%	34%	36%	39%	41%
Eigen vermogen in % van de exploitatie – incl. mutatie grondbedrijf	50%	50%	47%	69%	60%	54%

Verantwoordingsjaar 2014	Bedragen x € 1000					
	Heerhugo- waard	Hooge- veen	Kampen	Doetin- chem	Houten	Veenen- daal
Algemene reserve	24.136	26.201	26.404	25.344	38.047	25.129
Bestemmingsreserve	47.894	9.425	25.058	35.431	10.406	54.860
Resultaat na bestemming	2.069	2.723	-4.892	2.638	1.362	8.885
Totaal eigen vermogen	74.099	38.349	46.570	63.413	49.815	88.874
Balanstotaal	226.968	172.243	227.822	335.243	181.273	277.766
Totaal exploitatie (incl. storting reserves)	147.374	153.673	152.378	175.818	111.322	193.151
Eigen vermogen in % van balans	33%	22%	20%	19%	27%	32%
Eigen vermogen in % van de exploitatie	50%	25%	31%	36%	45%	46%

Aanwending externe financiering

Gemeente Heerhugowaard	Bedragen x € 1.000				
	2015	2014	2013	2012	2011
Langlopende schulden	101.990	104.631	107.235	109.904	112.474
Werkkapitaal (Mottende passiva -/vlottende activa)	4.623	14.557	8.494	15.649	5.750
Externe financiering	106.613	119.188	115.729	125.553	118.224
Kapitaalverstrekking deelnemingen	218	173	173	173	173
Uitgezette leningen	1.161	1.516	90	88	54
Overige uitzettingen > 1 jaar	0	0	0	0	0
Grondexploitaties	66.428	71.677	64.715	82.229	86.347
Bijdrage aan activa in eigendom derden	2.446	1.867	2.024	1.799	1.862
Inzet financiering FVA en GREX	70.253	75.233	67.002	84.289	88.436
Externe financiering ten behoeve van het voorzieningenniveau	36.360	43.955	48.727	41.264	29.788
Materiële vaste activa	138.982	136.602	142.684	150.231	142.389
Externe financiering in % materiële vaste activa	26%	32%	34%	27%	21%

Verantwoordingsjaar 2014	Bedragen x € 1.000					
	Heerhugo- waard	Hooge- veen	Kampen	Doetin- chem	Houten	Veenen- daal
Langlopende schulden	104.631	108.278	114.066	207.070	103.853	127.653
Werkkapitaal (Mottende passiva -/ vlottende activa)	14.557	5.360	32.307	25.180	11.630	28.213
Externe financiering	119.188	113.638	146.373	232.250	115.484	155.866
Kapitaalverstrekking deelnemingen	173	1.396	644	523	18	2.881
Uitgezette leningen	1.516	11.495	13.614	59.401	7.407	8.855
Overige uitzettingen > 1 jaar	0	0	0	11.928	0	0
Grondexploitaties	71.677	36.433	85.011	66.769	39.042	17.724
Bijdrage aan activa in eigendom derden	1.867	5.028	20.480	139	20	252
Inzet financiering FVA en GREX	75.233	54.352	119.749	138.760	46.488	29.712
Externe financiering ten behoeve van het voorzieningenniveau	43.955	59.286	26.624	93.490	68.995	126.154
Materiële vaste activa	136.602	103.081	89.615	171.254	128.272	229.659
Externe financiering in % materiële vaste activa	32%	58%	30%	55%	54%	55%

Indicator aanwending externe financiering – gunstig

De langlopende leningen zijn vooral aangetrokken voor (financiering van) de grondexploitaties. De vaste activa is grotendeels gefinancierd met eigen middelen. Slechts 27% (2014: 32%) hiervan is gefinancierd met vreemd vermogen.

Een gedeelte van de activa (ca. 2/3) is gefinancierd met eigen middelen (financieringsfunctie van het vermogen). Het beleid binnen de gemeente Heerhugowaard is dat alleen aan die reserves rente wordt toegevoegd die worden gebruikt ter dekking van kapitaallasten. De rentelasten eigen financieringsmiddelen zijn daarmee niet vrij inzetbaar, omdat deze worden gebruikt om de reserves die dienen ter dekking van de kapitaallasten op peil te houden.

Voorzieningen

Gemeente Heerhugowaard	Bedragen x € 1.000				
	2015	2014	2013	2012	2011
Voorzieningen 1 januari	18.555	17.477	17.598	17.338	15.114
Toevoegingen	6.042	6.229	5.142	4.870	6.528
Onttrekkingen	-3.659	-5.151	-5.263	-4.610	-4.304
Voorzieningen 31 december	20.938	18.555	17.477	17.598	17.338
- Voorzieningen verplichtingen en risico's	1.656	1.574	1.538	1.498	1.343
- Voorzieningen onderhoud	19.026	16.631	15.370	15.457	15.000
- Door derden bekleemde middelen	256	350	569	645	995

Verantwoordingsjaar 2014	Bedragen x € 1.000					
	Heerhugo- waard	Hooge- veen	Kampen	Doetin- chem	Houten	Veenen- daal
Vorzieningen 1 januari	17.477	249	14.131	13.071	7.280	13.683
Toevoegingen	6.229	6.076	3.400	2.934	3.789	9.686
Onttrekkingen	-5.151	-879	-1.110	-1.643	-1.607	-8.496
Vorzieningen 31 december	18.555	5.446	16.421	14.362	9.462	14.873
- Voorzieningen verplichtingen en risico's	1.574	5.438	3.429	4.181	2.249	6.864
- Voorzieningen onderhoud	16.631	8	11.742	0	7.213	4.186
- Door derden beklemde middelen	350	0	1.250	10.181	0	3.823

Indicator voorzieningen – neutraal/ Indicator gespaard voor onderhoud – zeer gunstig

De gemeente Heerhugowaard is vanuit het verleden gewend om zeer behoedzaam te zijn als het voorzieningen betreft. Aan de dotaties aan en onttrekkingen uit voorzieningen liggen beheer/ en onderhoudsplannen ten grondslag. De toevoegingen aan de voorzieningen zijn in het algemeen groter dan de onttrekkingen aan de voorzieningen. Dit is het gevolg van het gekozen systeem waarbij nu al wordt gespaard voor toekomstige vervangingen.

Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut worden zo min mogelijk geactiveerd. Ten opzichte van de referentiegemeenten heeft Heerhugowaard dan ook een aanmerkelijk groter gespaard bedrag voor onderhoud.

Voor de overige voorzieningen geldt dat de vorming ervan gebonden is aan de regels van het BBV. Deze worden gevormd voor toekomstige verplichtingen. In het kader van de risicoafdekking bieden de overige voorzieningen geen extra buffer. Daarom zijn deze neutraal gewaardeerd.

Zoals bekend heeft in 2015 een herijking van de onderhoudsvoorzieningen van de onderhoudsvoorzieningen plaatsgevonden. Daarbij is geconstateerd dat er € 7,3 miljoen meer in de voorzieningen is opgenomen dan voor de uitvoering van het onderhoudsplan noodzakelijk is. Een uitgebreide toelichting op het proces dat in 2015 heeft plaatsgevonden is opgenomen in de bijlage die is opgenomen in de Voorjaarsnota 2016. Aan uw raad is voorgesteld om de onderhoudsvoorzieningen vrij te laten vallen (RB2016063). Met deze vrijval verandert de indicator gespaard voor onderhoud overigens niet. De gemeente heeft een zodanig systeem/ methodiek ingericht dat voor onderhoud voldoende middelen aanwezig zijn.

Garantstellingen

Gemeente Heerhugowaard	Bedragen x € 1.000				
	2015	2014	2013	2012	2011
Gewaarborgde leningen	119.306	131.414	174.430	176.902	153.127
Garantstellingen	26.561	27.318			
Totaal	145.866	158.732	174.430	176.902	153.127

Bedragen x € 1.000						
Verantwoordingsjaar 2014	Heerhugowaard	Hoogeveen	Kampen	Doetinchem	Houten	Veenendaal
Gewaarborgde leningen	131.414	285.778	177.243	232.333	3.148	
Garantstellingen	27.318	5.591	10.485	5.353	127.453	69.271
Totaal	158.732	291.369	187.728	237.686	130.601	69.271

Indicator garantstellingen – neutraal

De garantstellingen zijn sinds 2008 opgelopen. Dit is ook het gevolg van het compleet maken van de administratie rondom de garantstellingen. Het grootste gedeelte van de garantstellingen (80%) heeft betrekking op borgstelling met andere partijen (WSW). Het risico dat we als gemeente hierop worden aangesproken is hierdoor beperkt.

Grondexploitaties

Bedragen x € 1.000						
Verantwoordingsjaar 2014	Heerhugowaard	Hoogeveen	Kampen	Doetinchem	Houten	Veenendaal
Grond- en hulpstoffen, gespecificeerd naar						
- NIEGG	3.624	1.377	4.225	8.885	4.671	-179
- Overige grond- en hulpstoffen			12.225			
OHW, waaronder BIE	68.052	35.056	68.550	57.884	34.349	17.903
Gereed product en handelsgoederen	1		11		23	
Vooruitbetalingen						

Indicator grondexploitaties – ongunstig/ zeer ongunstig

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant beoordeelt ieder jaar of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken (ingevolge artikel 17 onderdeel van het BBV = exclusief mutaties reserves) en uitgedrukt in een percentage. Doordat de gemeente in de afgelopen jaren fors heeft geïnvesteerd in de grondexploitaties en de verkopen als gevolg van de economische crisis vertraagd zijn heeft de gemeente een hoog percentage voor het kengetal grondexploitatie. Deze is in de jaarrekening 2015 uitgekomen op 45,78% hetgeen, volgens de norm van de Provincie, als zeer risicovol (categorie C) moet worden beschouwd. In de paragraaf B Weerstandsvermogen en risicomangement, paragraaf G. 'Grondbeleid' en de herziene grondexploitaties van de jaarstukken 2015 deze is uitvoerig stilgestaan bij de risico's die de gemeente loopt op de grondexploitaties.

Voor het volgend van de grondexploitaties staan de raad de volgende besturingsinstrumenten ter beschikking:

- Jaarlijkse MPG;

- Actuele kostprijberekeningen;
- Inzicht in 3 P's (programmering, prijs en planning)
- Tekorten gedekt met een voorziening, afwaardering van de kosten die niet meer terugverdiend kunnen worden;
- Winstneming alleen op basis van de uitgangspunten die zijn opgenomen in het Grondbeleid.

De onderhanden werken positie van de gemeente is omvangrijk, maar draait in feite om een vijftal complexen (de Vaandel, Stadshart, de Draai, Heerhugowaard Zuid en Westpoort).

In maart 2016 heeft de commissie BBV twee notities gepubliceerd (grondbeleid en faciliterend grondbeleid). Doel deze notities om de verslaggevingsregels verder aan te scherpen. De bepalingen treden in werking met ingang van 1 januari 2016.

In de commissie SO van 5 april is uitgebreid ingegaan op de gevolgen van deze notitie voor de waardering van de grondexploitaties.

Indicator Niet in exploitatie genomen gronden – neutraal/ gunstig

Niet in exploitatie genomen bouwgronden	Balans-waarde 31-12-2015	Voor-ziening verlies- latend	Boek-waarde 31-12-2015	Investerings		Opbrengsten		Boek-waarde 31-12-2014
				Grond aan-kopen	Rente	Ontwik- kelings- kosten	Grond- verkoop	
De Vaandel Zuid	3.201	-600	3.801		132	1		3.668
De Vaandel Noord	576		576		20			556
Totaal niet in exploitatie genomen bouwgronden	3.777	-600	4.377	0	152	1	0	4.224

Per 31 december 2015 zijn onder de NIEGG slechts twee complexen opgenomen. Het betreft de Vaandel Zuid en de Vaandel Noord.

De Vaandel Noord

De grond wordt op de balans gewaardeerd tegen een boekwaarde van € 576.000, hetgeen resulteert in een m² prijs van € 19,36. De m² prijs ligt onder de verwachte verkoopprijs van de gronden en daarmee zijn de risico's beperkt.

De Vaandel Zuid

In de grondexploitatie zit 1,3 hectare (bruto) grond. Deze gronden hebben een boekwaarde van € 246.000, hetgeen resulteert in een m² prijs van € 19,04.

Het maximaal risico is te kwantificeren op basis van 1,3 ha. (bruto) gronden welke gewaardeerd moeten worden tegen een marktwaarde in huidige bestemming.

Begroting

Indicator begroting 2016 - 2019 – neutraal

Deze indicator drukt uit of de gemeente aan het sparen of ontsparen is. Uit het verloop van de reserves blijkt dat de Heerhugowaard inteert op de reserves (ontsparen). Dat is zonder de reden ervan te kennen op zich ongunstig. De belangrijkste reden van het ontsparen betreft echter de jaarlijkse onttrekking aan de reserve grote projecten. Daarbij kunnen de volgende kanttekeningen worden geplaatst:

- Jaarlijks wordt € 0,19 miljoen aan de exploitatie toegevoegd tot 2026 (innovatieve methode). Op dat moment is de onttrekking aan de reserve gelijk aan de dotatie via de exploitatie en is een ideaalcomplex bereikt.
- In de reserve Grote Projecten is op last van de Provincie € 4,0 miljoen gestort, terwijl dit op basis van achterliggende berekeningen niet strikt noodzakelijk is. Deze storting maakt eigenlijk deel uit van het weerstandsvermogen, maar wordt hierin niet meegenomen.

Voor Heerhugowaard heeft het ontsparen geen nadelig effect op het risicoprofiel. De reserves die de gemeente heeft gevormd zijn afkomstig uit winsten, onder andere uit grondexploitaties. Die middelen hoeft de gemeente niet op de balans te laten staan, maar komen door raadsbesluiten ten goede aan de inwoners en instellingen van Heerhugowaard. In vergelijking met andere gemeenten is de reservepositie van Heerhugowaard gunstig (zie reserves – al is deze in dit risicoprofiel als neutraal gekwalificeerd vanwege het bekleemde gedeelte van de reserves).

	Bedragen x € 1.000					
	JR 2014	JR 2015	2016	2017	2018	2019
Totale lasten (incl. storting is reserves)	147.374	147.932	152.633	152.306	152.320	152.428
Gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten	-2.391	7.488	-3.191	-2.434	-2.586	-2.679
Mutaties in reserves	4.460	3.965	4.494	3.754	3.564	3.374
Gerealiseerd resultaat	2.069	11.453	1.303	1.320	978	695
Resultaat in % van totale lasten	1,40%	7,74%	0,85%	0,87%	0,64%	0,46%

	Bedragen x € 1.000					
	JR 2014	JR 2015	2016	2017	2018	2019
Reserves 1 januari	76.489	74.099	81.587	78.396	75.962	73.376
Gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten	-2.391	7.488	-3.191	-2.434	-2.586	-2.679
Reserves 31 december	74.099	81.587	78.396	75.962	73.376	70.697

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen.

Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en eigen belastinginkomsten. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld de personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. Het onderscheid tussen structureel en incidenteel is ook in een notitie van de commissie BBV vastgelegd en moet conform het BBV ook in de begroting en jaarstukken worden onderbouwd. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

In artikel 19 onderdeel c van het BBV wordt een overzicht gevraagd van de geraamde incidentele baten en lasten per programma, waarbij per programma tenminste de belangrijkste posten afzonderlijk worden gespecificeerd en de overige posten als een totaalbedrag kunnen worden opgenomen. In artikel 19 onderdeel d wordt een overzicht gevraagd van de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. In artikel 23 van het BBV staat dat deze gegevens ook moeten worden verstrekt voor de

meerjarenraming. Deze gegevens worden ook verstrekt bij de jaarrekening (zie artikel 19 BBV). Op basis van deze gegevens kan het saldo van de structurele baten en structurele lasten worden berekend.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten (zie artikel 17 onderdeel c van het BBV = exclusief mutaties reserves) en uitgedrukt in een percentage.

Het percentage voor de structurele exploitatie is in de jaarstukken 2015 uitgekomen op 3,4%, minst risicovolle categorie A, dit geeft aan dat op rekeningsbasis de begroting structureel op orde is.

EMU saldo

Indicator EMU saldo 2016 - 2017

Omschrijving	Bedragen x € 1.000		
	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
1 Exploitatiesaldo voor toevoeging aan cq. onttrekking aan reserves (BBV artikel 17c).	-1.458	-3.625	-3.005
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	6.579	6.761	6.761
3 Brutodotaties aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	4.921	5.858	5.858
- 4 Uitgaven aan investeringen in (im)materiële activa die op de balans worden geactiveerd	6.764	6.449	6.449
5 Ontvangen bijdragen van rijk, provincie, Europese Unie en overige instanties, die in mindering komen op sub 4	1.015	967	967
+ 6a Verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs)	0	0	0
- 6b Boekwinst op desinvesteringen in (im)materiële vaste activa	0	0	0
- 7 Uitgaven aan aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d.	5.485	5.740	7.973
+ 8a Verkoopopbrengsten van grond (tegen verkoopprijs)	17.812	32.988	18.716
- 8b Boekwinst op grondverkoop	0	0	0
- 9 Betalingen ten laste van de voorzieningen	3.315	4.315	3.475
- 10 Betalingen die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks t.l.v. de reserves worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de andere genoemde posten			
- 11 Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen			
Berekend EMU-saldo	13.304	26.445	11.400
Referentiewaarde			

Het is onbekend of het berekende EMU saldo 2016 – 2017 blijft binnen de door het Rijk gestelde referentiewaarde, omdat deze nog niet zijn gepubliceerd.. In voorgaande jaren bleef Heerhugowaard dat wel.

Aandachtspunt blijft, ongeacht de individuele referentiewaarde die voor Heerhugowaard geldt, de hardheid van de ontvangsten van de ontvangsten (en uitgaven) grondexploitaties die het EMU saldo fors beïnvloeden.